

Dar dviejų Pušaloto savanorių portretai

Lapkričio 28 d. „Darbe“ rašėme apie Pasvalio priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos 3-iosios pamainos ugniagesio gelbėtojo Fausto Norvaišos sėkmę fotografijų konkurse „Budinti Lietuvą“. Pasirodžius šiai publikacijai, kraštiečių asociacijos „Pumpėniečių viltys“ vadovas, kraštotyrininkas Algimantas Stalilionis pranešė, kad ugniagesio gelbėtojo prosenelis Vytautas (Vitoldas) Norvaiša (1897–1981) įstojo į Pušaloto partizanų kuopą ir 1919 m. dalyvavo kovose už Lietuvos Nepriklausomybę. Primename, kad savanorio anūkas Saulius Norvaiša, Fausto tėtis, dirba Savivaldybei priklausančios Priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos Joniškėlio ugniagesių komandoje.

Prieš penkerius metus išleistoje Viliaus Kavaliausko knygoje „Pasvalio krašto karžygiai“ V. Norvaišos pavardė paminėta ne Pušaloto, o Pasvalio valsčiaus savanorių sąraše, nes su šeima gyveno Balsių malūne.

Žinios apie Lietuvos kariuomenės kūrėją-savanorį Vytautą Norvaišą gana fragmentiškos. Jo portretas piešiamas Lietuvos centriniame valstybės archyve (LCVA) surinkta medžiaga ir Meškalaulyje gyvenančios savanorio marčios Angelės Bulkytės-Norvaišienės prisiminimais. Visą šį darbą atliko A. Stalilionis.

Dar fragmentiškesnės žinios išlikusios apie Pušaloto partizanų ryšininkę, Maldučionių kaime gyvenusią Adeliją Vaitiekūnaitę-Lelienę. Kraštotyrininkas A. Stalilionis viliasi, kad po šios publikacijos atsilieps partizanų ryšininkės gi-

Vytautas Norvaiša 1940–1950 m.

minaičiai, buvę kaimynai ir laisvės kovotojos portretas bus ryškesnis bei išsamesnis.

Sigitas KANIŠAUSKAS

Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris Vytautas (Vitoldas) Norvaiša

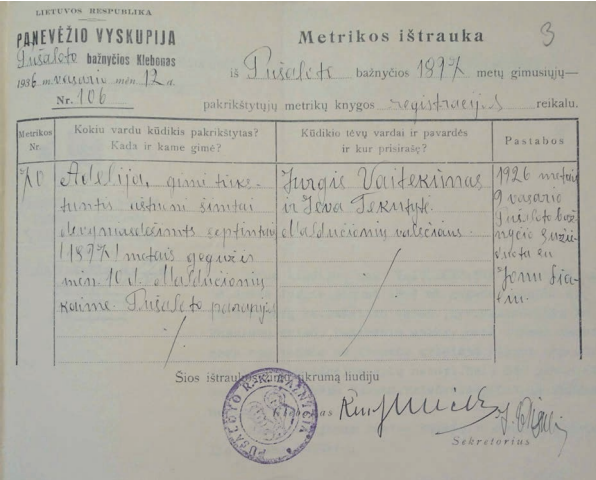
Tarnavo kulkosvaidininku

Gimė 1897 m. rugpjūčio 5 d. Šiaulių valsčiaus Gubernijos dvare Aleksandro Norvaišos ir Teodoros Gerleckaitės šeimoje.

Gyveno Pumpėnų valsčiui priklausiusiam Toliūnų kaime. 1919 m. sausio 12 d. įstojo į Pušaloto partizanų kuopą. Tarnavo kulkosvaidininku ir dalyvavo kuopos kovose su bolševikais. Tarnybą baigė tų pačių metų rugpjūčio 14 d.

1925 m. sausio 27 d. Pasvalio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje V. Norvaiša susituokė su Morta Krasauskaite.

Vytautas ir Morta Norvaišos apsisotjo Balsių malūne, dirbo malūnininku. Kartu gyveno motina, brolis ir dvi seserys. Išlikę 1926 m. Lietuvos vasaros rytų partizanų brolijos dokumentai byloja, kad savanoris buvo šios organizacijos narys.

Adelijos Vaitiekūnaitės gimimo išrašas iš Pušaloto bažnyčios metrikų knygos.

Norvaišų kapavietė Joniškėlio miesto kapinėse.

nės kūrėju-savanoriu. Tų pačių metų gruodžio 28 d. apdovano-tas Savanorio medaliu ir išduotas atitinkamas liudijimas Nr. 8904.

Uždaras ir griežtas

Praejusių metų gruodžio 30 d. A. Stalilionis užrašė Meškalaulyje gyvenančios savanorio marčios Angelės Bulkytės-Norvaišienės prisiminimus:

Savanorio tėvai Aleksandras Norvaiša (1861–?) ir Teodora Gerleckaitė (1874–1934) susituokė Šiauliuose 1894 m. Aleksandras Norvaiša tuo metu dirbo Šiaulių Gubernijos dvare. Šeimoje dar užaugo dukros Liuda, kuri dirbo veterinarinėje vaistinėje

Pasvalyje, ir Jadvyga, tarnavusi pas kunigus, bei sūnus Motiejus, arkliai iš kepyklos vežiodavęs duoną

V. Norvaiša (antras iš kairės) prie traktoriaus. 1950–1960 m.

po parduotuves. Jie nebuvo vedę.

1918 metais Norvaišų šeima jau gyveno Toliūnuose ir nuomavosi vandens malūną. Vytautas Norvaiša 1923 m. dirbo Šimonių malūne ir ten susipažino su Morta Krasauskaite (g. 1900 m.). 1925 m. sausio 25 d. jaunavedžiai susituokė Pasvalio bažnyčioje.

Norvaišos 1925 m. iš Levicko išsinuomavo Balsių malūną. Ten gyvenant gimė pirmas sūnus Vytautas. Kadangi vyko malūno remonto darbai, dviejų metų sūnų išvežė pas senelius į Šimonių kaimą. Tačiau ten atsitiko didelė nelaimė – Vytautas įkrito į tvenkinį ir prigėrė.

V. Norvaišai pripažinus kario savanorio statusą, 1932 m. netoli Joniškėlio, Gustonių kaime, gavo žemės. Čia pasistatė trobesius. Po trejų metų, 1935-aisiais, Norvaišų šeimoje gimė antras sūnus Aleksandras Aloyzas.

Uošvis buvo geras, bet labai griežtas, kartais net ir piktas. Mokėjo vokiečių, rusų, lenkų kalbas. Jis net skaičiuodavo rusiškai arba lenkiškai. Vokiečių kalbos mokėjimas praverė Antrojo pasaulinio karo metais, kai ateidavo rinkti mokesčių, tai jis vis išsiderėdavo. Mėgo tvarką, net statydamas namus buvo sudaręs rašytines sutartis su

Vytauto ir Mortos Norvaišų sodyba Gustonių kaime, 1938 m.

statybininkais. Tuo metu tai buvo dar neįprastas dalykas. Buvo uždaras, bendravo tik su kaimynu Lietuvos savanoriu Broniumi Rukšėnu. Mėgdavo Linkuvoje lankyti gimines. Vienų atlaidų Linkuvoje metu Lietuvos savanorio medalį buvo užsegęs sūnui Aleksandrui. O tą medalį iš berniuko išviliojo nepažįstamas vyriškis, už tai pasiūlęs du saldinius.

1926 m. vasario 6 d. Pušaloto miestelio Šv. apaštalo Petro ir Povilo bažnyčioje A. Vaitiekūnaitė susituokė su Jonu Leliu.

Archyve išlikę dokumentai liudija, kad 1929 m. kovo 24 d. Lietuvos vasaros rytų partizanų brolijos Pušaloto kuopos susirinkime A. Vaitiekūnaitė-Lelienė vienbalsiai buvo priimta į Brolijos narius. Apie jos veiklą pasisakė buvęs Pušaloto partizanų kuopos organizatorius ir vadas pulkininkas-leitenantas Antanas Michelevičius.

1936 m. vasario 13 d. Maldučionių k. gyvenanti Adelija Lelienė prašyme Savanorio medaliui gauti rašo: *Aš 1919 m. pradžioje Pušaloto partizanų kuopai teikdavau įvairias žinias apie priešą, apie bolševikus iki žiemos iš Lietuvos pasišalinus. Žinias rinkdavau prieš pusėje ir, rizikuodama už Tėvynę gyvybę, teikdavau partizanams, tuo padėdama kuopai sėkmingai vykdyti karo operacijas. Pareikšdama apie tai, nuolankiai turiu garbės prašyti poną Karo Komendantą padaryti atitinkamus žygius, kad aš galėčiau gauti pažymėjimą medaliui gauti.*

Tačiau A. Vaitiekūnaitės-Lelienės prašymas buvo atmetas ir moteris negavo Lietuvos kariuomenės kūrėjo-savanorio statuso.

Parengė Algimantas STALILIONIS Angelės BULKYTĖS-NORVAISIENĖS asmeninio archyvo nuotraukos ir LCVA fotokopija

Adelijos Vaitiekūnaitės-Lelienės byla Savanorio medaliui gauti.